

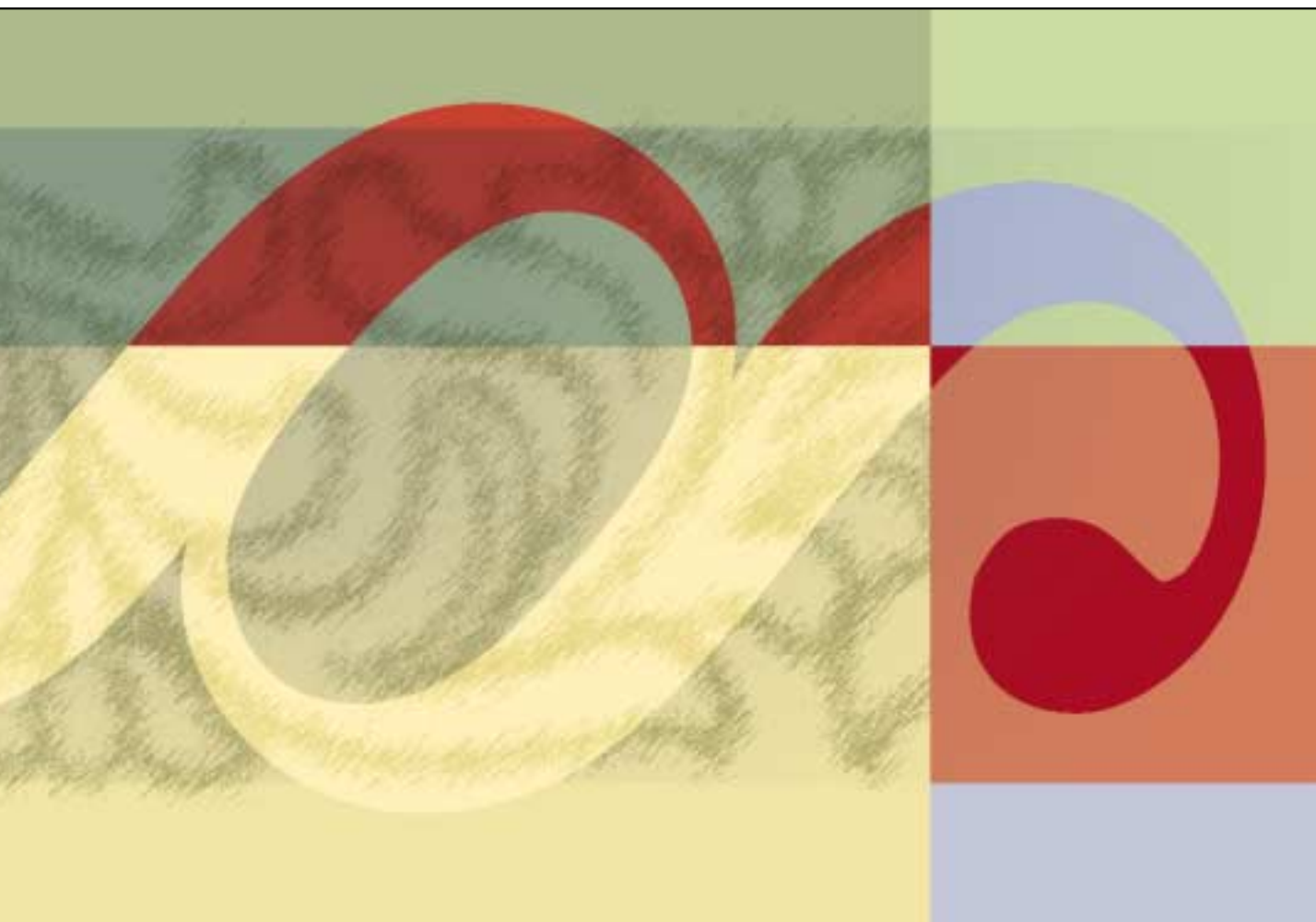

JUSTIS- OG POLITIDEPARTEMENTET

Handlingsplan

Miljøhandlingsplan

2002-2006

Forord	1
1. Innledning, sammendrag og oppfølging	2
Innledning	2
Sammendrag	2
Oppfølging	2
2. Hovedlinjene i regjeringens miljøvernpolitikk	3
Viktige prinsipper i regjeringens miljøvernpolitikk	3
Virkemiddelbruk i miljøvernpolitikken	3
Ansvaret for gjennomføringen av regjeringens miljøvernpolitikk	3
Sektorvise miljøhandlingsplaners rolle i oppfølgingen av regjeringens miljøvernpolitikk	4
3. Status og utfordringer på justissektoren	5
3.1 Miljøkriminalitet	5
Typer miljøkriminalitet	5
Anmeldte lovbrudd, miljøkriminalitet, 1996-2000	7
Politi- og påtalemyndighet	8
3.2 Lovarbeid	11
3.3 Rednings- og beredskapsarbeid	12
3.4 Polarområdene	13
Innledning	13
Svalbard	13
Antarktis	14
3.5 Grønn stat	14
4 Miljøvernpolitiske resultatområder	15
4.1 Overordnede mål	15
4.2 Mål for miljøkriminalitetsarbeidet felles for alle resultatområdene	15
4.3 Mål for lovarbeid felles for alle resultatområder	15
4.4 Resultatområde nr. 1: Bærekraftig bruk og vern av biologisk mangfold	16
4.5 Resultatområde nr. 2: Friluftsliv	17
4.6 Resultatområde nr. 3: Kulturminner og kulturmiljøer	18
4.7 Resultatområde nr. 4: Overgjødsling og oljeforurensning	19
4.8 Resultatområde nr. 5: Helse- og miljøfarlige kjemikalier	20
4.9 Resultatområde nr. 6: Avfall og gjenvinning	21
4.10 Resultatområde nr. 7: Klimaendringer, luftforurensning og støy	22
4.11 Resultatområde nr. 8: Internasjonalt miljøvern samarbeid og miljøvern i polarområdene	23

Forord

Alle sektorer innenfor den offentlige forvaltning har et ansvar for å bidra til en miljøvernpolitikk for bærekraftig utvikling. Justisdepartementet har derfor utarbeidet en miljøhandlingsplan for sin sektor.

Aktiviteten i justissektoren påvirker i liten grad miljøet direkte. Justisdepartementets viktigste bidrag i miljøvernpolitikken er å arbeide for bekjempelse av miljøkriminalitet. Justisdepartementet skal også bidra til at lovverket fremmer miljøhensyn og en bærekraftig utvikling og at det er i samsvar med Grunnloven §110 b og andre overordnede miljøprinsipper.

Miljøkriminalitet reduserer det biologiske mangfold, ødelegger våre kulturhistoriske minner og forurenser miljøet. Politi- og påtalemyndigheten er de organer innenfor justissektoren som ved hjelp av forebyggende arbeid, oppsynsvirksomhet og rask og adekvat reaksjon på overtredelse av miljøvernlovgivningen, bidrar i arbeidet med å bekjempe miljøkriminaliteten. Informasjon er viktig for å forebygge miljøkriminalitet. Publikum må få god informasjon om lovverket og om de konsekvensene som slik kriminalitet innebærer for natur og miljø. Et effektivt naturoppsyn er også av stor betydning. For å få dette til satser Justisdepartementet på å samarbeide med og samordne innsatsen fra flere involverte etater.

Oslo, oktober 2001

Hanne Harlem
Justisminister

Innledning

Justisdepartementet har nå utarbeidet en miljøhandlingsplan for sin sektor som et ledd i en helhetlig sektorovergripende miljøvernpolitikk. Bakgrunnen for og formålet med planen er fastsatt i St.meld. nr. 58 (1996-97), Miljøvernpolitikk for en bærekraftig utvikling. Det legges vekt på rapportering og resultatoppfølging innenfor de åtte resultatområdene:

1. Bærekraftig bruk og vern av biologisk mangfold
2. Friluftsliv
3. Kulturminner og kulturmiljøer
4. Overgjødning og oljeforurensning
5. Helse- og miljøfarlige kjemikalier
6. Avfall og gjenvinning
7. Klima, luftforurensning og støy
8. Internasjonalt miljøvernssamarbeid og miljøvern i polarområdene

Denne inndelingen er også fulgt i de to foreliggende stortingsmeldingene om regjeringens miljøvernpolitikk og rikets miljøtilstand, se St.meld. nr. 8 (1999-2000) og St.meld. nr. 24 (2000-2001).

Arbeidet med miljøvern innenfor Justisdepartementets ansvarsområde gjelder i hovedsak lovgivningsarbeid, straffesakskjeden, rednings- og beredskapsområdet og koordinering av regjeringens politikk i polarområdene.

Justisdepartementet har et overordnet ansvar for at hele lovverket er i samsvar med grunnleggende rettsprinsipper og at det er egnet til å nå de mål som er satt for lovgivningen. Departementet har også ansvaret for sentrale lover på det offentligrettslige området, det privatrettslige området og det strafferettslige området.

Videre har Justisdepartementet ansvaret for den strafferettslige forfølgning av miljøkriminalitet på alle resultatområder. Departementet gir de overordnede styringssignaler til politiet. I tillegg til arbeidet med straffesaker har også

politiet et særlig styringsansvar i forhold til alt oppsyn i naturen som skjer med grunnlag i tildelt begrenset politimyndighet. Departementet har det administrative ansvaret for påtalemyndigheten.

Justisdepartementet har samordningsansvaret for norsk redningstjeneste og det sivile beredskap. Departementet har det administrative ansvaret for hovedredningssentralene og etatstyringsansvar for Direktoratet for sivilt beredskap og Sivilforsvaret. Redningstjenesten i Norge blir utøvet som et samvirke mellom flere offentlige etater, frivillige organisasjoner og private selskaper. Sivilforsvaret er en statlig støtteressurs som blant annet anvendes ved opprydding etter større forurensingssituasjoner.

Justisdepartementet har også det koordinerende ansvaret for regjeringens politikk i polarområdene, Arktis og Antarktis.

Det er få aktiviteter i justissektoren som har direkte miljøkonsekvenser. Departementet med underliggende virksomheter har imidlertid som andre virksomheter bygninger, transportmidler og annet som er en del av virksomhetenes drift hvor det vil være viktig at bruken styres i miljøvennlig retning.

Sammendrag

Et av Justisdepartementets mål i miljøvernarbeidet er å redusere miljøkriminalitet gjennom forebyggende virksomhet, oppsynsvirksomhet og rask og adekvat reaksjon på overtredelse av miljøvernlovgivningen. Miljøkriminalitet kan omfatte brudd på en rekke ulike bestemmelser og slik kriminalitet kan ha store konsekvenser for det ytre miljø. Arbeidet med miljøkriminalitet er ivarettatt og skal ivaretas blant annet ved at det utarbeides sårbarhetsanalyser i samtlige politidistrikter. Disse analysene vil kartlegge og synliggjøre utfordringene i det enkelte distrikt og gi mulighet til målrettet arbeid mot miljøkriminalitet. Hvert politidistrikt skal ha en miljø-

koordinator som skal være politimesterens rådgiver i miljøspørsmål. I tillegg skal alle driftsenheter ha en miljøkontakt som skal ha ansvaret for naturoppsyn og miljøkriminalitet innenfor enheten og representere miljøkompetanse.

Justisdepartementet skal også søke å fremme en bærekraftig utvikling gjennom regelverket. Dette vil reflektere det overordnede synspunkt at miljøhensyn skal integreres i alle samfunnssektorer. For å oppnå dette vil Justisdepartementet i arbeidet med nye lover på eget ansvarsområde være oppmerksomme på hensynet til bærekraftig utvikling. Det er også Justisdepartementets oppgave å påse at det er samsvar mellom lovforslag som fremmes og Grunnlovens miljøbestemmelse (Grunnloven § 110 b) og andre overordnede miljøprinsipper.

Justisdepartementet har som mål gjennom sin koordinerende rolle i norsk polarpolitikk å bidra til at miljøhensynene i Arktis og Antarktis ivaretas. Svalbard er sentral i departementets arbeid i denne forbindelse gjennom målsettingen om å bevare villmarksnaturen og det fokus som er på vern av kulturminner på øygruppen.

Direktoratet for sivilt beredskap er underlagt Justisdepartementet. Direktoratet for sivilt beredskap har blant annet utarbeidet en metode for risiko- og sårbarhetsanalyser. Metoden fanger opp et bredt spekter av potensiell risiko, blant annet mot miljøet. Sivilforsvaret skal ved akutt forurensning stille sine ressurser til disposisjon for aktuelle myndigheter.

Oppfølging

Oppfølging av de mål og tiltak som fremgår av Justisdepartementets miljøhandlingsplan vil først og fremst skje gjennom tildelingsbrev og øvrig styringsdialog med direktorater og ytre etater. Her vil de mål og tiltak som er skissert i miljøhandlingsplanen konkretiseres og følges opp.

Hovedlinjene i regjeringens miljøvernpolitikk

Viktige prinsipper i regjeringens miljøvernpolitikk

St.meld. nr 58 (1996-97) «Miljøvernpolitikk for en bærekraftig utvikling» og i St.meld. nr. 8 (1999-2000)

«Regjeringens miljøvernpolitikk og rikets miljøtilstand» er de sentrale elementene i miljøvernpolitikken.

I disse meldingene pekes det på at miljøressursene utgjør viktige elementer i menneskenes livsgrunnlag og velferd som ikke kan kompenseres gjennom en økning i andre ressurser. Miljøressursene kan deles inn i tre hovedkategorier: miljøressurser som er nødvendige for å sikre livsgrunnlaget på jorda, miljøressurser som kan gå ugjenkallelig tapt og miljøressurser som først og fremst påvirker velferden i samfunnet. På bakgrunn av denne prinsipielle inndelingen av miljøressurser er det fastsatt strategiske mål og nasjonale resultatmål innenfor åtte resultatområder.

De strategiske målene angir de langsiktige målene for regjeringens miljøvernpolitikk for hvert resultatområde. De nasjonale resultatmålene er en konkretisering av de strategiske målene. I den utstrekning det er faglig grunnlag for det skal de nasjonale resultatmålene være tidsbestemte og etterprøvbare.

Virkemiddelbruk i miljøvernpolitikken

Regjeringen legger stor vekt på en kostnadseffektiv virkemiddelbruk i miljøvernpolitikken. Ved utformingen av virkemiddelbruken legges det også stor vekt på at de miljøvernpolitiske målsettingene skal nås med tilfredsstillende grad av sikkerhet.

Kildene til en miljøbelastning er ofte mange og ulike og knyttet til flere sektorer, og kostnadene ved å redusere miljøbelastningene kan variere mellom ulike kilder og sektorer. Samtidig kan miljøproblemer av ulik karakter ha samme kilde, slik at virkemiddelbruken overfor lokale, regionale og globale miljøutfordringer må ses i sammenheng.

For at slike miljøproblemer skal kunne begrenses på en samlet sett effektiv måte, vil regjeringen i størst mulig utstrekning vurdere alle relevante kilder til forskjellige miljøproblemer samlet og sørge for at virkemiddelbruken samordnes på tvers av sektorer og kilder.

Ansvar for gjennomføringen av regjeringens miljøvernpolitikk

Regjeringens miljøvernpolitikk bygger på at alle aktører i de ulike sektorene i samfunnet har et selvstendig ansvar for å legge miljøhensyn til grunn for sin virksomhet. Dette gjelder private og offentlige aktører på ulike nivåer i alle samfunnssektorer. Både miljøvernmyndighetene og sektormyndigheten på sentralt hold, fylkeskommunale og kommunale myndigheter samt private aktører er sentrale i gjennomføringen av miljøvernpolitikken. Regjeringen legger stor vekt på at lokal medvirkning står sentralt i miljøvernarbeidet, og det forutsettes at alle samfunnssektorer har ansvar for å følge opp de nasjonale målene i miljøvernpolitikken.

Miljøvernmyndighetenes ansvar vil være å samordne regjeringens arbeid med å fastsette de miljøvernpolitiske målene nasjonalt og for de ulike sektorene. Herunder vil miljøvernmyndighetene ha ansvaret for å lede det tverrsektorielle analysearbeidet innenfor hver miljøutfordring, bl.a. fremskaffe analyser som angir hvordan tiltak rettet mot sektorovergrepene miljøproblemer kan gjennomføres på en kostnadseffektiv måte. Videre skal miljøvernmyndighetene sørge for at det etableres et system for innsamling, strukturering og formidling av miljøinformasjon knyttet til utviklingen i miljøtilstanden, faktorer som påvirker miljøtilstanden, virkemiddelbruk og gjennomførte miljøtiltak, inkludert effekter og kostnader knyttet til gjennomføring av tiltakene.

Sektormyndighetene skal ha oversikt over hvordan aktiviteten i sektoren påvirker miljøet, blant annet gjennom

satsning på miljøovervåking og forskning knyttet til hvordan aktiviteten i den enkelte sektor påvirker miljøet og menneskers helse. Videre har sektormyndighetene ansvaret for å gjennomføre de tiltak innenfor eget ansvarsområde som er nødvendige for at målene i miljøvernpolitikken kan nås. Sektormyndighetene har også ansvar for rapportering om miljøutviklingen i sektoren, og effekter og kostnader av virkemiddelbruk og gjennomførte miljøtiltak.

Sektorvise miljøhandlingsplaners rolle i oppfølgingen av regjeringens miljøvernpolitikk

Arbeidet med sektorvise miljøhandlingsplaner er en viktig del av regjeringens samlede miljøvernpolitikk. Flere sektorer er som oftest bidragsyttere til det samme miljøproblemet. Dersom regjeringen skal kunne utøve en helhetlig miljøvernpolitikk er det derfor viktig å se sektorenes innsats på miljøvernområdet i en helhetlig, sektorovergripende sammenheng. De sektorvise miljøhandlingsplanene vil være et viktig verktøy for å kunne oppnå dette. Ideelt sett skal miljøhandlingsplaner for alle sektordepartementer til sammen gi et totalt bilde av hvordan innsatsen i miljøvernarbeidet skal innrettes for å oppnå målene i miljøvernpolitikken. Vi viser til boks 1.1 Resultatoppfølging av miljøvernpolitikken i St.meld. nr. 8 (1999-2000). Det er til nå utarbeidet «førstegenerasjons» miljøhandlingsplaner for følgende departementer:

Samferdselsdepartementet,
Forsvarsdepartementet,
Fiskeridepartementet,
Olje- og energidepartementet,
Nærings- og handelsdepartementet,
Landbruksdepartementet,
Kommunal- og regionaldepartementet og Kirke-, utdannings- og forskningsdepartementet.

En sektorvis miljøhandlingsplan er et dokument som hvert departement har ansvaret for å utvikle og presentere. Planen vil omfatte de samfunnssektorene som forvaltningsmessig knyttes til vedkommende departement. Gjennom utarbeiding av miljøhandlingsplanen beskrives sektorens utviklingstrekk, miljøpåvirkning og drivkrefter bak denne, sektorens miljøutfordringer, sektorens målsettinger i miljøvernarbeidet og sektormyndighetenes virkemiddelbruk og tiltak for å nå målsettingene. Videre skal sektordepartementet årlig rapportere de samlede resultater for sin sektor til miljøvernmyndighetene, både i forbindelse med arbeidet med statsbudsjettet og til resultatdokumentasjonssystemet.

En sentral oppgave i de sektorvise miljøhandlingsplanene vil være å fastsette sektorvise arbeidsmål der det er hensiktsmessig. Sektorvise arbeidsmål skal angi hvordan sektoren kan bidra til å oppfylle de nasjonale resultatmålene innenfor ulike resultatområder i regjeringens miljøvernpolitikk. De skal derfor være utledet av de nasjonale resultatmålene. De sektorvise arbeidsmålene vil bidra til å tydeliggjøre det politiske ansvaret, effektivisere virkemiddelbruken, og legge til rette for effektiv måloppnåelse og resultatoppfølging. Sektorvise arbeidsmål vil være et viktig bidrag til å klargjøre roller og ansvarsdeling mellom sektorer og sektormyndigheter.

En evaluering av regjeringens miljøvernpolitikk innenfor ulike sektorer og av den samlede miljøvernpolitikken forutsetter i stor grad at sektormyndighetene formulerer sektorvise arbeidsmål slik at resultatene av tiltak som gjennomføres i størst mulig grad blir målbare.

3

Status og utfordringer på justissektoren

3.1 Miljøkriminalitet

Typer miljøkriminalitet

Utviklingen viser at det begås miljøkriminalitet som har eller kan få stor betydning for det ytre miljø. Miljøkriminaliteten er også ofte økonomisk motivert.

Miljøvernlovgivningen har gjennom 1990-tallet generelt blitt strengere, og miljøforvaltning og oppsyn har blitt styrket. Dette må antas å føre til at antallet straffesaker fortsatt vil holde seg på et relativt høyt nivå.

Oppdagelsesrisikoen er imidlertid fortsatt lav. Dette innebærer en betydelig utfordring for politi, påtalemyndighet, Statens naturoppsyn (SNO), øvrig naturforvaltning og andre samarbeidende etater.

Miljøkriminalitet kan være enkeltstående eller gjentatte brudd på lovbestemmelser og overtredelser av miljøkrav og regler hjemlet i lov. De ulovlige handlingene kan ha store konsekvenser for det ytre miljø. Det er mange eksempler på blant annet ulovlige inngrep og overtredelse av utslippskrav. Det forekommer også organisert illegal virksomhet, som i første rekke antas å gjelde ulovlig jakt og handel med truede arter og kulturminner, samt illegal handel med spesialavfall. Det er grunn til å tro at også handel med genmodifiserte organismer i fremtiden vil være en del av den organiserte kriminaliteten.

Naturkriminalitet

Naturkriminalitet inndeles i fauna-kriminalitet og annen naturkriminalitet. Faunakriminalitet er brudd på de regler som er satt for å verne vilt, fisk og øvrig fauna. Annen naturkriminalitet er en samlebetegnelse for brudd på øvrig verne-lovgivning som skal beskytte for eksempel naturområder og vassdrag.

Naturkriminalitet er overtredelser av lover og forskrifter som beskytter naturen og dens arter mot ødeleggelse, inngrep og forstyrrelser. Særlig sentralt står her viltloven, naturvernloven, laks- og innlandsfiskloven og lov om motorferdsel i utmark og vassdrag. Lovbrudd mot vilt har tradisjonelt fått betegnelsen faunakriminalitet.

Faunakriminalitet

Faunakriminalitet kan kort beskrives som brudd på vernereglene for truede eller sårbare dyre-, fugle-, fiske- og plantearter. Oversikten over anmeldte lovbrudd viser at det de siste fem år er anmeldt ca. 2500 saker vedrørende natur- og faunakriminalitet årlig. Mange av disse sakene gjelder lovbrudd knyttet til arter som ikke er fredet, f. eks jakt på vilt ut over tildelt kvote. Særlig alvorlig er imidlertid den faunakriminaliteten som rammer truede arter. Denne type kriminalitet har et meget stort omfang internasjonalt og gir stor fortjeneste. I Norge er trusselen spesielt knyttet til truede fuglearter, villaks og rovdyr, og bærer til dels preg av å være godt organisert. Norge er imidlertid også et marked for import av tropiske dyr og fugler. Markedet for omsetning av truede arter er svært lukket og krever langsiktig arbeid. Tollvesenet er en svært viktig aktør i arbeidet med å avdekke denne formen for kriminalitet. Øket bevissthet og utvikling av kompetanse hos tollvesenet, politi og påtalemyndighet er viktig for å kunne avdekke, etterforske og irettføre saker av denne karakter.

Bjørn, ulv og jerv er totalfredet i Norge. Utviklingen av rovdyrstammen og

etablering av kjerneområder må antas å kunne forsterke konflikten mellom verneinteresser på den ene side og nærings- og brukerinteresser på den annen. Blant annet er det registrert tilfeller med utlegging av giftåte og i ett tilfelle er det også utlovet belønning for ulovlig felling av ulv.

Annen naturkriminalitet

Naturområdene generelt belastes stadig hardere, både gjennom økt bruk og direkte inngrep. Dette gjelder både i landdistriktene og de bynære områdene.

Ulovlige terrenginngrep, bl.a. ulovlig vei- og hyttebygging, og økt motorferdsel representerer mange steder i landet et stort problem. Kontroller har også vist at ferdselsforbudet i naturreservater ofte krenkes. Adferd som forstyrrer fugler i hekketiden er, bl.a. på grunn av det økende antall motoriserte fritidsbåter, i ferd med å bli et ikke ubetydelig problem.

Områder vernet med hjemmel i lov 19. juni 1970 nr. 63 om naturvern er viktige for å kunne bevare urørte naturområder, egenartede natur- eller kulturlandskap, spesielle naturtyper, leveområder for sjeldne dyr og planter og områder med stort biologisk mangfold. I landskapsvernområdene hvor grunneiere har en vesentlig del av sine eierrådigheter i behold, vil det kunne oppstå konflikter mellom verne- og næringsinteresser. Turisme og økt ferdsel kan også føre til brudd på vernereglene.

Plan- og bygningsloven er en av våre viktigste miljøvernlover. Alle bygge- og anleggstiltak og vesentlige terrenginngrep krever kommunal tillatelse. Det anmeldes imidlertid svært få overtredelser av loven, noe som må antas å svekke respekten for loven. Det kan også synes som om kommunene har en noe forskjellig håndhevingspraksis.

Ulovlig avfallsbrenning

En anleggsbedrift i Nord-Norge ble i 1998 ilagt en bot på 25.000 kroner for ulovlig brenning av avfall. (Foto: Roy Ebbesen, Meløy lensmannskontor)

Genmanipulering må antas å kunne representere en fremtidig miljøtrussel. Ved genmanipulering av en levende organisme kan det oppnås større produksjon og motstandsdyktighet overfor sykdommer. I dag har vi bare begrenset oversikt over hvilke skadevirkninger utslipp/utsetting av genmodifiserte organismer kan ha på naturen.

Forurensningskriminalitet

Kunnskap om omfanget av forurensning og skadevirkninger er mangelfull. Langtidsvirkninger er foreløpig ukjente, og det er dermed heller ikke mulig å ha noen sikker formening om hvor mye forurensning mennesker og dyre- og planteliv tåler før skadene blir uoverskuelige eller uopprettelige. En del skadelige stoffer akkumuleres i levende organismer og kan gi svært langvarige eller ukjente følger. I strafferettslig sammenheng kan det ofte være vanskelig å føre bevis for faktisk skade eller at skaden stammer fra et konkret utslipp.

Landbasert forurensning

Antallet anmeldelser er relativt lavt, selv om forurensningsmyndighetene avdekker en rekke brudd på lovverket. De fleste mer alvorlige overtredelser synes å skje i små og mellomstore foretak, som ofte har et mangelfullt utviklet internkontrollsystem. Imidlertid skjer det fremdeles betydelige utslipp fra store bedrifter der bøter opptil 3,5 mill. kr er blitt vedtatt.

En særlig utfordring gjelder innsamling og behandling av spesialavfall. Det er kostbart å deponere spesialavfall på lovlig måte og det må forventes at problemet med ulovlig dumping eller avfallsdeponering vil øke.

Ulovlig handel med og dumping av spesialavfall i strid med regelverket i Basel-konvensjonen betraktes som den kanskje mest omfattende miljøkriminalitet i Europa. Antall avdekkede saker er økende og denne type miljøkriminalitet har også tiltrukket seg organiserte

kriminelle grupper. Statens forurensningstilsyn og Toll- og avgiftsdirektoratet deltar i arbeidet med å hindre denne formen for kriminalitet, bl.a. med bakgrunn i EØS-avtalen.

Farlige kjemikalier og produkter

Lovbrudd knyttet til produksjon, import og bruk av helse- og miljøfarlige produkter – blant annet kjemikalier og råstoff til næringsmidler (som kan inneholde farlige bakterier, hormoner og genmodifisert materiale) – er hittil i liten grad fulgt opp av politidistriktene.

Produsenter, importører, forhandlere og brukere av slike stoffer har en rekke plikter i henhold til produktkontrollloven og næringsmiddellovgivningen. Politi og kontrollorganene bør styrke sin innsats for å bidra til at loven etterleves.

Forurensning til sjøs

Norge har en lang og til dels tynt befolket kyst. Det medfører at oppdagelsesrisikoen ved forurensning til sjøs er liten. Konsekvensene av hav- og kystforurensning kan være katastrofale, eksemplifisert ved forliset av tankbåten «Exxon Valdez» på kysten av Alaska for en del år tilbake. Skipsfartens andel av forurensning til havs antas å utgjøre ca. 35%. Bare ved et fåtall av utslippstilfellene lykkes politiet i dag i å finne det ansvarlige fartøy.

Også virksomheten på norsk sokkel må antas å utgjøre en potensiell fare for forurensning. Uklare ansvarsforhold rundt skipsulykker har skapt store problemer mht. å identifisere den (rettslig) ansvarlige. Det er bl.a. på denne bakgrunn fremmet forslag til endringer i forurensningsloven og sjøloven.

Kulturminnekriminalitet

I Norge er det lange tradisjoner for vern av kulturminner. Til tross for dette er svært mange av våre kulturminner blitt ødelagt i nyere tid. Det anslås at ca 1 % av de automatisk fredete kulturminner blir skadet eller ulovlig fjernet hvert år, til tross for at de har vært legalfredet siden 1905. Ca halvparten av det som er kjent er blitt ødelagt eller fjernet etter 1950. Også nyere tids kulturminner og kulturmiljøer er utsatt.

Kulturminnekriminalitet gjelder for eksempel skadeverk/brannstiftelse, ulovlig riving og graving eller terreng-inngrep, plyndring av skipsvrak, unnlatt meldeplikt ved fornminnefunn og overtredelse av utførselsforbud m.v.

Sentrale lover til vern av kulturminneverdier er kulturminneloven og plan- og bygningsloven. I tillegg inngår også kulturminnehensyn ved forvaltningen av naturvernloven.

Kulturminneloven er det sentrale lovverk på området. Loven hjemler to hovedkategorier av vern; legalfredning (faste kulturminner fra før 1537 og alle stående byggverk med opprinnelse fra perioden frem til 1649 er automatisk fredet) og vedtaksfredning. I tillegg er skipsfunn som er eldre enn 100 år og løse kulturminner (gjenstander fra før 1535, mynter fra før 1650 og samiske kulturgjenstander som er eldre enn 100 år gamle) underlagt et særskilt vern ved at disse i utgangspunktet er statens eiendom.

Det foregår en til dels omfattende jakt på objekter av de nevnte kategorier. Det er videre forbudt å utføre visse kategorier kulturminner av kunst- og kulturhistorisk verdi eldre enn 100 år og malerier, skulpturer m.v. eldre enn 50 år uten tillatelse fra museum. Det er grunn til å anta at dette forbudet ofte krenkes.

Plan- og bygningsloven er kommunenes viktigste redskap for ivaretagelse av

kulturminneinteressene. Arealer med viktige kulturminneverdier kan båndlegges eller avsettes til byggeområde med underformål bevaring i kommuneplanens arealdel og i reguleringsplaner avsettes til spesialområde bevaring. Kulturminnehensyn er også fremtredende ved byggesaksbehandlingen, herunder vurdering av søknader om riving.

For mange av verneområdene etter naturvernloven inngår konkrete

kulturminner som en del av vernebe grunnelsen. Dette illustrerer den nære sammenhengen mellom naturressurser og den kulturhistoriske utvikling.

Det er grunn til å hevde at holdningen til kulturminnekriminalitet i stor grad har endret seg gjennom det siste tiår. Medieeksponeerte straffesaker har bidratt til dette. Høye bøter kombinert med mediedekning må antas å gi en betydelig allmennpreventiv effekt.

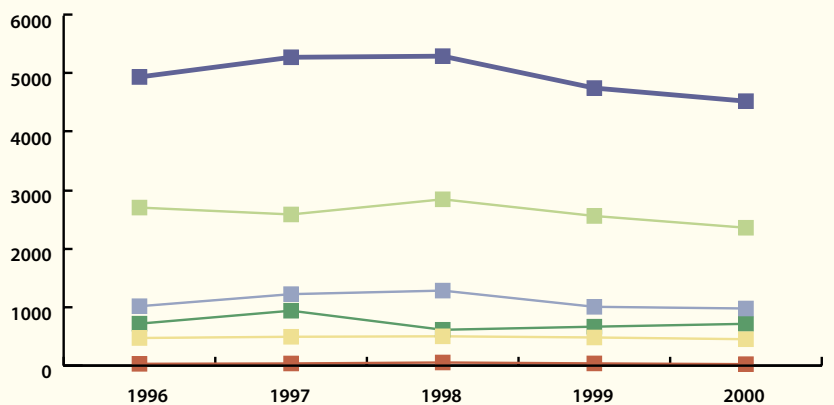
Anmeldte lovbrudd, miljøkriminalitet, 1996-2000

På hele nittitallet har antall saker for overtredelse av miljølovgivningen steget, men i 1999 kom det et vendepunkt da antall miljøsaker gikk noe ned. Denne nedgangen fortsatte også i 2000. I første halvår 2001 har saksantallet igjen vært økende. Saksbehandlingstiden for miljøsaker er vesentlig lengre enn gjennomsnittlig saksbehandlingstid for oppklarte forbrytelsessaker og forseelse-saker. Oppklaringsprosenten for miljøsaker er derimot vesentlig høyere enn oppklaringsprosenten for landsgjennom-snittet av alle andre saker.

Antall anmeldelser i 2000

(tall for 1999 i parentes)

Ulovlig snøscooterkjøring	292	(230)
Motorferdselsloven diverse	155	(112)
Drivgarnfiske, laks	7	(12)
Annet garnfiske, laks	266	(239)
Garnfiske ørret	103	(114)
Laksefiske loven diverse	310	(199)
Naturvernloven	69	(72)
Ulovlig jakt/elg/rådyr	98	(149)
Ulovlig gift i åte	3	(4)
Totalfredet vilt	29	(32)
Viltloven diverse	253	(297)
Forurensning (forbrytelse)	46	(68)
Forurensning (forseelse)	384	(397)
Arbeidsulykke død	30	(52)
Arbeidsulykke personskade	809	(781)
Plan- og bygningsloven	89	(78)

	1996	1997	1998	1999	2000
Natur- og faunakriminalitet	2710	2592	2852	2566	2364
Forurensningskriminalitet	473	494	502	482	452
Kulturminnekriminalitet	30	36	53	37	24
Arbeidsmiljøkriminalitet	1018	1225	1286	1008	979
Annen miljøkriminalitet	719	941	614	667	716
Totalt	4950	5288	5307	4760	4535

(Kilde: Statistisk sentralbyrå)

Politiet

Målet med politiets virksomhet er gjennom forebyggende, håndhevende og hjelpende virksomhet å redusere kriminaliteten, og således bidra til rettssikkerhet og et trygt samfunn for borgerne. Politiet skal forebygge kriminalitet ved å informere og drive holdningskapende arbeid.

Politi- og påtalemyndighets rolle er knyttet til miljøoppsyn og den delen av vårt lovverk som med en felles betegnelse kan kalles miljøstrafferetten. Politiet har et selvstendig ansvar for i samarbeid med naturforvaltningen å etablere og gjennomføre et forsvarlig miljøoppsyn. Den viktigste oppgaven for politi og påtalemyndighet er imidlertid arbeidet med straffesaker.

De overordnede styringssignalene til politiet kommer fra Justisdepartementet mens styringsdialogen med ytre etat ivaretas av Politidirektoratet. De mest sentrale styringsdokumentene fra Justisdepartementet er de årlige tildelingsbrevene, rundskriv G-47/95 (Polititjeneste knyttet til naturoppsyn og miljøkriminalitet – tverretatlig samarbeid m.v.) og rundskriv G-49/97. Rundskriv G-47/95 slår fast at det er Justisdepartementets klare siktemål at tverrfaglig samarbeid og kompetanseheving skal føre til en forbedret og mer effektiv polititjeneste innenfor naturoppsyn og miljøkriminalitet.

I hvert politidistrikt skal det være en miljøkoordinator som skal tjene som politimesterens rådgiver i miljøspørsmål. Miljøkoordinatoren skal delta i utarbeidelsen av politidistriktets strategiplan og koordinere samarbeidet med ulike samarbeidspartnere på kommune- og fylkesnivå. Miljøkoordinatoren må gis mulighet til å utvikle nødvendig spisskompetanse innenfor fagfeltet. Sammenlåingen av politidistriktene fra 54 til 27 distrikter vil medføre at distriktene får bedre forutsetninger for å bygge opp fagmiljøer som kan håndtere miljøkriminalitet på en bedre måte enn tidligere.

I tillegg skal alle driftsenheter som har resultatansvar for naturoppsyn og miljøkriminalitet, ha en miljøkontakt. Miljøkontakten skal i samarbeid med miljøkoordinatoren utarbeide sårbarhetsanalyser (trusselvurdering) for distriktet etter en nærmere fastsatt mal. I hvert politidistrikt skal det være en påtalejurist med særskilt ansvar for miljøkriminalitet.

Justisdepartementet har lagt stor vekt på tverretatlig samarbeid. Miljøkriminaliteten er sammensatt og krever tilgang på ekspertise. For å kunne løse oppgavene er samarbeid med andre etater en forutsetning. Statens naturoppsyn (SNO) vil i framtiden være en hovedsamarbeidspart for politiet på dette området.

Mange distrikter har opparbeidet god kompetanse i forhold til arbeidet med miljøkriminalitet, mens andre fremdeles har et stykke igjen før situasjonen kan anses tilfredsstillende. Det foreligger ingen samlet og nøyaktig oversikt når det gjelder det enkelte politidistrikts innsats overfor miljøkriminaliteten. De fleste distrikter har imidlertid utpekt miljøkontakter og miljøkoordinatorer. De fleste politidistriktene har nå også utarbeidet lokale sårbarhetsanalyser. Dette er et meget viktig virkemiddel i det daglige arbeid med miljøkriminalitet.

Så langt departementet er i stand til å bedømme situasjonen er imidlertid arbeidet med miljøkriminalitet til dels svært forskjellig prioritert i politidistriktene. Antallet miljøstraffesaker vil variere fra distrikt til distrikt. Det kan dermed ikke stadfestes noe generelt mål for så

vidt gjelder ressursbruk på denne typen saker. Det er imidlertid nødvendig at nivået på kompetansen, kvaliteten på etterforskningen og tilgang på ressurser er såvidt god at det ikke fører til at straffbare forhold ikke anmeldes fordi politi og påtalemyndighet mangler tillit. En slik situasjon kan få store konsekvenser.

Straff er ett av samfunnets virkemidler for å hindre uønsket atferd. I miljøvern-sammenheng bør ikke straff være det mest sentrale virkemiddel. I de mindre alvorlige sakene vil ofte miljøforvaltningen gi advarsel og pålegg. Forurensningsmyndighetene kan også stanse forurensende virksomhet eller ilegge forurensningsgebyr. Straff representerer imidlertid en nødvendig dimensjon i arbeidet med å sikre en god forvaltning av miljøet. Det må antas at den preventive effekt av straffefølgning generelt er stor innenfor miljøkriminaliteten. Kriminaliteten begås i stor utstrekning av personer uten tilknytning til kriminelle miljøer og til dels i tilknytning til lovlig virksomhet. Straff antas dermed å ha betydelig avskrekkende effekt. Straffenivået for ulike typer av miljøkriminalitet synes forskjellig. På området faunakriminalitet har en tradisjonelt brukt fengselsstraff i ikke ubetydelig grad, mens en på alvorlig forurensningskriminalitet og kulturminnekriminalitet med få unntak bare har benyttet bøter.

Politets sjøtjeneste

Oppgavene til politiets sjøtjeneste er blant annet kontroll av fritidsbåter og naturoppsyn (særlig lakseoppsyn) langs kysten. Tjenesten er organisert med båter disponert av politidistriktene, dels politiets egne båter og dels båter på utlån fra SNO.

Utrykningspolitiet

Det er etablert miljøpatroljer i områder av landet hvor det er betydelig transport av farlig gods: Østfold, Vestfold, Telemark, Agder, Rogaland, Bergen, Trøndelag og Troms. De prioriterte

550 000 kroner i bot for ulovlig rivning

I slutten av juni 1998 påbegynte en person fra Tromsø rivning av et hus i Strandgaten 18 i Tromsø sentrum ved å sage igjennom flere av husets vegger med motorsag uten å ha fått innvilget rivetillatelse. Huset var oppført i 1857 og var foreslått vernet. (Foto: Kenneth Didriksen, ØKOKRIM)

satsingsområdene er trafikksikkerhet, men også transport av farlig gods og transport av avfall over landegrensler er en del av miljøpatroljenes kontrollområde. Kontroller gjennomføres i samarbeid med Direktoratet for brann- og eksplosjonsvern og Statens forurensningstilsyn. Det gis spesialopplæring ved Politi-høgskolen for personell som tjenestegjør ved miljøpatroljene.

Statens naturoppsyn (SNO)

Statens naturoppsyn ble opprettet i 1996 med hjemmel i lov om statlig naturoppsyn av 21. juni 1996. SNOs viktigste oppgave er å ivareta nasjonale miljøverdier og å forebygge miljøkriminalitet. Oppsynet skal bl. a. kontrollere at miljølovgivningen overholdes. SNO har fått i oppgave å utvikle et mer helhetlig oppsyn, gjennom samordning, koordinering og styrking av naturoppsynet i Norge. Dette naturoppsynet kommer i tillegg til det oppsyn som politiet forestår eller koordinerer/leder. SNO har sentral ledelse i Trondheim og lokale enheter rundt om i landet, foreløpig mest i store nasjonalparker og verneområder i fjellområdene.

Begrenset politimyndighet

En rekke offentlige etater og dels private organ foretar oppsyn langs kysten, i vassdrag og innsjøer og i skog, fjell og utmark. En del av oppsynsoppgavene vil ofte være å kontrollere at lover og regler som beskytter naturen blir overholdt. Skjer slik kontroll med hjemmel i tildelt begrenset politimyndighet har politiet et særlig ansvar for å koordinere og styre denne delen av oppsynet. Justisdepartementet har i rundskriv G-107/00 redegjort nærmere for tildelingen av begrenset politimyndighet og hva det innebærer. Politiet har en betydelig ressurs i oppsynsmenn som er tildelt begrenset politimyndighet.

ØKOKRIM

ØKOKRIM (Den sentrale enhet for etterforskning og påtale av økonomisk kriminalitet og miljøkriminalitet) er både et statsadvokatembete og et sentralt politiorgan innen sitt saklige kompetanseområde. Det er blant annet enhetens oppgave å behandle særlig alvorlige overtredelser som faller inn under begrepet miljøkriminalitet.

Enheten er et senter for bekjempelsen av miljøkriminalitet. Dette innebærer at ØKOKRIM er hørings-, bistands- og rådgivningsorgan for sentrale myndigheter. I tillegg har enheten en funksjon som bistands- og rådgivningsorgan for stedlig politi, og skal virke for å styrke kompetansen lokalt på miljø saker. Dette innebærer at enheten skal drive undervisnings- og opplysningsvirksomhet, samt foreta kriminaletterretning. Enheten har også et nært samarbeid med miljødirektoratene (Statens forurensningstilsyn, Direktoratet for naturforvaltning og Riksantikvaren). Enheten etterforsker og irettefører egne saker. Dette er særlig aktuelt ved saker etter strl. § 152 b, eller saker som er meget prinsipielle, omfattende eller tilknyttet utlandet. Det bør imidlertid være et mål at miljøkriminalitet i størst mulig grad skal etterforskes og påtales av de lokale politidistrikt, ikke minst ut fra enhetens begrensede kapasitet, og at lokalkunnskap ofte er en nødvendig forutsetning for etterforskningen i slike saker.

ØKOKRIM har vært en viktig aktør i oppbyggingen av kompetanse innenfor området. I 1994 utga enheten kompendiet «Faunakriminalitet og annen naturkriminalitet». Enheten har hatt hovedansvaret for to-bindsvetket «Kulturminnevern». Boken er skrevet i samarbeid med kulturminneforvaltningen. Boken gir en bred fremstilling av lovgivning, forvaltning og håndhevelse innenfor kulturminnevern. Enheten arbeider nå med utgivelse av et kompendium, «Hva er miljøkriminalitet?». Kompendiet vil gi en oversikt over sentrale lover og forskrifter på området. Kompendiet tar særlig grundig opp forurensning fra skip. Fire ganger i året utgir ØKOKRIM tidsskriftet Miljøkrim. Tidsskriftet distribueres til påtalemyndigheten, politiet, oppsynsmenn, kommunene og miljøforvaltningen. Høsten 2001 vil det igjen bli arrangert kurs i etterforskning av miljøkriminalitet ved Politihøgskolen. Kurset har

jurister og tjenestemenn i politi og påtalemyndighet som målgruppe.

ØKOKRIM er tilført to årsverk for å ivareta oppfølging og koordinering av fagområdet natur og miljø. Når Økokrim er tilført to årsverk som erstatning for de oppgaver som tidligere var tillagt landsdelspolitimesterene, er det helt nødvendig å tenke nytt slik at den samlede håndtering i Norge av fagområdet miljøkriminalitet blir forbedret med den nye modellen. Personelltilførselen vil gi Økokrim sjansen til å videreutvikle de spesielle muligheter som kombinasjonen av å være såvel etterforsknings- og påtaleorgan som kompetanseutviklende og koordinerende organ gir. Den ene av de nye stillingene (politiinspektør) vil bli tillagt et hovedansvar for å koordinere den samlede kontakten på miljøområdet utenom konkrete straffesaker mot politidistriktene og internasjonalt. Den andre stillingen er normert som politi-spesialist.

ØKOKRIM skal i samarbeid med KRIPOS, politidistriktene og naturforvaltningen utarbeide årlige trusselvurderinger.

ØKOKRIM deltar også i internasjonalt samarbeid, herunder internasjonale konferanser.

Riksadvokaten

Riksadvokaten er landets øverste påtalemyndighet. Riksadvokatembetet er administrativt underlagt Justisdepartementet, men utfører sin funksjon som påtalemyndighet på selvstendig grunnlag, jf. straffeprosessloven § 56. I 1988 innførte Riksadvokaten miljøkriminalitet som prioritert område i sitt prioriteringsrundskriv på linje med den alvorlige økonomiske kriminaliteten. De prioriterte områder fra Riksadvokaten er få og er stabile over tid. Prioriteringen viser at Riksadvokaten legger særlig vekt på at alvorlig miljøkriminalitet skal oppklares og påtaleavgjøres så langt det er mulig.

3.2 Lovarbeid

Justisdepartementet har ansvar for de sentrale lovene på det offentligrettslige, privatrettslige og strafferettslige området. Dette omfatter bl.a. Grunnloven, forvaltningsloven, offentlighetsloven, straffeloven, sivil- og straffeprosess, erstatningsrett, tingsrett og transportrett. Innenfor disse områdene har Justisdepartementet et selvstendig ansvar for å sikre at lovgivningen ivaretar miljøinteressene på en forsvarlig måte.

Justisdepartementet har også et særskilt ansvar for enkelte deler av den lovgivningen som har til formål å verne miljøet mot forurensning og bidra til å redusere eksisterende forurensning. Dette gjelder i første rekke reglene om erstatning for forurensningsskade i lov av 13. mars 1981 nr. 6 om vern mot forurensninger og om avfall (forurensningsloven).

I tillegg har Justisdepartementet et overordnet ansvar for at hele lovverket er i samsvar med grunnleggende rettsprinsipper og at det er egnet til å nå de mål som er satt for lovgivningen. Ved høring av lovforslag og gjennom sin bistand til de øvrige departementene i lovforberedelsen søker Justisdepartementet bl.a. å bidra til at lovgivningen ivaretar generelle overordnede miljöhensyn.

Miljøproblemene kan være globale, regionale eller lokale. I stadig økende grad ser man at miljøulykker får grenseoverskridende konsekvenser. Forurensning kan krysse landegrensene både gjennom luft og vann, og gjøre skade i et område utenfor den staten der ulykken eller årsaken til forurensningen inntreffer. Skipsfarten utgjør også en alvorlig forurensningskilde. Her står man overfor utfordringer knyttet både til forurensning ved alminnelig drift og ved ulykker som følge av hendelsen, som grunnstøting eller kollisjoner. Det har i lengre tid eksistert internasjonalt regelverk som skal forebygge og erstatte skader ved oljefor-

urensning. I den senere tid har man imidlertid blitt mer oppmerksom på andre forurensningskilder, som for eksempel når farlige og skadelige stoffer transporteres til sjøs.

Slike utfordringer kan bare møtes gjennom et forpliktende internasjonalt samarbeid, som i neste omgang må omsettes til nasjonale tiltak mot forurensning og miljøskader. Innenfor erstatningsrettens område deltar Justisdepartementet i en rekke internasjonale fora som arbeider kontinuerlig med regelutvikling for å møte de utfordringene som forurensning over landegrensene skaper. Innenfor sjøtransporten er Den internasjonale sjøfartsorganisasjon (IMO) det dominerende forum for slik regelutvikling. FNs økonomiske kommisjon for Europa (UN/ECE) er særlig aktiv innenfor områder som landbasert transport av kjemikalier og andre farlige og skadelige stoffer, industriulykker og forurensning i elver som krysser de nasjonale territoriene. I den senere tid har også EU i stadig større grad bidratt til et bedre regelverk for å forebygge og sikre erstatning ved miljøskader.

Justisdepartementet arbeider for tiden med en rekke internasjonale konvensjoner om ansvar for forurensningsskade på ulike områder og norsk gjennomføring av internasjonale konvensjoner. I 2002 vil miljøspørsmål stå særlig sentralt i følgende av Justisdepartementets lovgivningsarbeider:

- Deltakelse i regelutvikling i FNs økonomiske kommisjon for Europa (UN/ECE) om ansvar for miljøskade i grenseoverskridende elver og internasjonale innsjøer.
- Norsk gjennomføring av den internasjonale konvensjon 1996 om ansvar og erstatning for skade voldt ved transport av farlige og skadelige stoffer til sjøs (HNS-konvensjonen). Arbeid pågår i Sjølovkomiteen.
- Norsk gjennomføring av den internasjonale konvensjon om ansvar og erstatning for skade voldt ved bunkersoljesøl.
- Norsk gjennomføring av erstatningsprotokollen til Basel-konvensjonen om kontroll med grenseoverskridende transport og behandling av farlig avfall.
- Norsk gjennomføring av Europarådets konvensjon nr. 172 om beskyttelse av miljøet gjennom straffelovgivning.
- Utredning av om ansvarsgrensene for krav i anledning heving av skipsvrak eller fjerning av lasten skal oppheves, eller om beløpene skal økes i forhold til dagens regler. Arbeid vil pågå i Sjølovkomiteen. Bakgrunnen for Sjølovkomiteens mandat er bl.a. erfaringen med at sjøulykker i kystområdene og de nære havområder kan føre til forurensningsskader og utgifter ved tiltak for å forebygge og begrense forurensning, som overstiger begrensingsbeløpene til dels betydelig.
- Norsk oppfølging av EUs hvitbok om miljøansvar. Hvitboka tar sikte på å innføre et objektivt ansvar for forurensningsskade, og har vært på høring blant medlemslandene i 2000. Kommisjonens forslag til direktiv ventes i slutten av 2001.
- Deltakelse i regelutvikling i Den internasjonale skipsfartsorganisasjonen (IMO) om forurensningsansvar, samt gjennomføring av IMOs regelverk i norsk rett.

3.3

Rednings- og beredskapsarbeid

Sivilforsvaret

De materielle og menneskelige ressursene til Sivilforsvaret er omfattende og er spredt over hele landet. Sivilforsvaret vil derfor være en ressursleverandør ved større ulykker og katastrofer. Sivilforsvaret har i de senere årene i økende grad vist vilje og evne til å være en viktig støtteressurs ved for eksempel nedkjemping av branner, flom, ras og oljeutslipp etter skipsforlis. (Foto: Anne-Mai Teigmo)

Direktoratet for sivil beredskap (DSB) arbeider med en rekke oppgaver og metoder som også er nyttige verktøy og tilnærminger for å styrke arbeidet innen miljøvern. DSB har blant annet utviklet en metodikk for risiko- og sårbarhetsanalyser (ROS-analyse). Denne analysemetoden er konstruert for å fange opp et bredt spekter av potensiell risiko mot liv, helse, miljø og samfunnskritiske sektorer. Risikoen kan f.eks. være transport av farlig gods, akutt forurensning, risikoindustri og lignende.

Et geografisk områdes (kommune, fylke, nasjon) risikopotensiale, fra ROS-analysen, kan registreres i et digitalt kart (Geografisk informasjonssystem – GIS) for å gi samfunnsplanleggere en rask og effektiv oversikt over all risiko som er knyttet til et bestemt geografisk område. Direktoratet for sivil beredskap har siden 2000 vært en del av Miljøverndepartementets AREALIS-program som nettopp har som formål å tilrettelegge for alle typer relevant arealbasert informasjon som samfunnsplanleggere på ulike forvaltningsnivå bør ha kjennskap til og ta hensyn til. Direktoratet for sivil beredskap har ansvaret for å utvikle «Beredskapsområdet» innen AREALIS-programmet. Risiko som faller inn under miljøbegrepet vil være ett av mange tema som vil bli fanget opp i dette arbeidet. Det foreligger et betydelig underlag for styring av miljørisiko, fremkommet blant annet gjennom Miljøverndepartementets arbeid med spesielt miljøfølsomme områder. En viktig utfordring blir koordinering mellom de ulike underlag og metoder for risikostyring.

Direktoratet for sivil beredskap har i de senere år arbeidet med et konsept som går under benevnelsen «Sikkerhets- og beredskapsmessige hensyn i samfunnsplanleggingen» (BIS). Formålet er å påvirke alle samfunnsplanleggere til å ta nødvendige hensyn til alle typer risiko og trusler i planleggingsfasen og ikke bygge inn ny og unødvendig sårbarhet i samfunnet. Et tidlig fokus på å forebygge svakheter i samfunnsbyggingen vil medføre et redusert behov for å bruke store ressurser på å gjenopprette skader. Et sterkt fokus på forebygging bidrar til en betydelig samfunnsøkonomisk gevinst i forhold til å bruke midler på å reparere skader.

Direktoratet for sivil beredskap jobber med å utvikle verktøy, kunnskap og kompetanse innen området kriseplanlegging. Kriseplanlegging og krisehåndteringskompetanse bidrar til at myndigheter/virksomheter lettere kan håndtere og begrense uønskede hendelser som måtte oppstå, deriblant også akutte forurensningssituasjoner og andre miljørelaterede hendelser.

3.4 Polarområdene

Innledning

Justisdepartementet har det koordinerende ansvaret for regjeringens politikk i polarområdene, Arktis og Antarktis.

Justisdepartementets hovedmål i arbeidet med polare saker er følgende: «Helhetlig forvaltning av norske interesser i polarområdene».

Det interdepartementale polarutvalg er ledet av Justisdepartementet som også har sekretariatsansvaret. Utvalget er et koordinerende og konsultativt organ for sentralforvaltningens arbeid med polarsaker. Polarutvalgets øvrige medlemmer er Utenriksdepartementet, Nærings- og handelsdepartementet, Miljøverndepartementet, Finansdepartementet, Samferdselsdepartementet og Norsk Polarinstitutt. Andre departement innkalles ved behov. Det arbeides med en utvidelse av utvalget.

Polarområdene er åsted for stadig mer omfattende interesse og samarbeid nasjonalt og internasjonalt. Det finnes store naturressurser i disse områdene som det er nødvendig å beskytte og forvalte riktig.

Norge er eneste nasjon med besittelser både i Arktis og Antarktis, og Norge har en sentral rolle som polarnasjon internasjonalt. Målet for norsk polarpolitikk er å videreføre suverenitetshevdelse og internasjonalt samarbeid på en måte som sikrer både ressurser, natur, utvikling og fredelig sameksistens i polarområdene.

Rødsildre

- en karakterplante i den sårbare naturen på Svalbard

(Foto: Carl Erik Kilander)

Svalbard

De overordnede mål for norsk svalbardpolitikk er:

- en konsekvent og fast håndhevelse av suvereniteten
- korrekt overholdelse av Svalbardtraktaten og kontroll med at traktaten blir etterlevd
- bevaring av ro og stabilitet i området
- bevaring av områdets særegne villmarksnatur
- opprettholdelse av norske samfunn på øygruppen

Et av hovedmålene for norsk svalbardpolitikk er at Svalbard skal fremstå som et av de best bevarte villmarksområder i verden. Justisdepartementet har derfor et ansvar for at også denne målsettingen ivaretas. Justisdepartementets oppgave er først og fremst på det koordinerende plan. Departementet skal bidra til at det i forbindelse med saker vedrørende Svalbard skal tas nødvendige hensyn til alle delmålene for norsk svalbardpolitikk, deriblant bevaring av områdets villmarksnatur.

Justisdepartementet har også etatstyringsansvar for Sysselmannen på Svalbard som er statens øverste representant på øygruppen. Sysselmannen på Svalbard får det meste av sine bevilgninger over svalbardbudsjettet. Dekning av underskuddet på svalbardbudsjettet bevilges over Justisdepartementets budsjett. En stor del av sysselmannens virksomhet kan knyttes til miljøvernarbeid, herunder kulturminnevern. Det er Miljøverndepartementet som tildeler og prioriterer de fleste av de oppgaver som sysselmannen har på området miljøvern.

I St.meld. nr. 9 (1999-2000) Svalbard og i Stortingets behandling av denne, Innst. S. nr. 196 (1999-2000), ble det bekreftet at målet om å bevare Svalbards særegne villmarksnatur ligger til grunn for miljøvernpolitikken på Svalbard. Innenfor de rammene som Svalbardtraktaten og suverenitetsmessige hensyn setter, skal miljøhensyn veie tyngst dersom det oppstår konflikt med andre interesser. Dette var en videreføring fra St.meld. nr. 22 (1994-1995) Om miljøvern på Svalbard, med tilhørende innstilling. De senere år har kulturminnevern fått en sentral plass innenfor miljøvernarbeidet på Svalbard.

3.5 Grønn stat

Våren 2001 vedtok Stortinget lov om miljøvern på Svalbard (svalbardmiljøloven). Loven ventes å tre i kraft i løpet av 2002. Det vil også bli fremmet flere forskrifter med hjemmel i svalbardmiljøloven som vil tre i kraft samtidig med loven.

For å oppnå målet om at Svalbard skal fremstå som et av verdens best bevarte villmarksområder, er arbeidet mot miljøkriminalitet særlig viktig på Svalbard. Ansvaret for å forebygge og etterforske miljøkriminalitet ligger hos Sysselmannen på Svalbard. Politifaglig og miljøfaglig ekspertise er samlet i sysselmannens organisasjon, og dette gir gode muligheter til godt faglig informasjonsopplegg og effektiv etterforskning av miljøkriminalitet. Det legges ned betydelige ressurser i å forebygge og oppklare slike overtredelser, og saker innenfor miljøkriminalitet har høy prioritet. Det ble i 1999 etterforsket 6 forbrytelser og ingen forseelser, mens det i 2000 ble etterforsket 2 forbrytelser og 2 forseelser på området miljøkriminalitet.

For å forebygge miljøkriminalitet på Svalbard er det helt avgjørende med informasjon som gir økt kunnskap og forståelse for naturmiljøet og kulturminner på Svalbard generelt og miljøvernregelverket spesielt. Dette er av særlig stor betydning i forbindelse med det nye miljøvernregelverket på Svalbard som vil tre i kraft i løpet av 2002.

Oppsynsvirksomhet og kontrollvirksomhet er viktige virkemidler for å avdekke og forebygge miljøkriminalitet. Sysselmannen på Svalbard har oppsyns- og kontrollvirksomhet på hele Svalbard gjennom hele året, men med klart høyest aktivitet på våren og sommeren i områder med stor ferdsel. Denne virksomheten vil bli videreført og eventuelt intensivert der det er nødvendig på grunn av økt ferdsel.

Det er lagt til rette for utvikling av turisme på Svalbard. Det er viktig at turismen utvikles i tråd med de overordnede mål for øygruppen. Et viktig virkemiddel for å oppnå dette er forskrift om turisme på Svalbard fra 1991. Justisdepartementet arbeider med en revisjon av forskriften for å møte de utfordringer man står overfor for å sikre en miljømessig og sikkerhetsmessig forsvarlig turisme på Svalbard.

Antarktis

Norge er part i Antarktistraktaten som trådte i kraft i 1961. De norske bilandene Dronning Maud Land og Peter I øy dekkes av traktaten. Miljøvernarbeidet i Antarktis er styrket de senere år, særlig gjennom Protokoll om miljøvern til Antarktistraktaten som trådte i kraft 14. januar 1998. Justisdepartementet deltar aktivt i de årlige konsultative møter under traktaten, blant annet i forhandlingene om et vedlegg til miljøprotokollen om ansvar for miljøskade i Antarktis.

Prosjektet «Grønn stat» ble startet som et prøveprosjekt i 1998 med det formål å få en systematisk utprøving av hvordan man best kan integrere miljøhensyn i statens egen drift og få dokumentert virkningen av dette, jf St. meld. nr 58 (1996-97). Prøveprosjektet har omfattet 10 statlige etater.

Det er besluttet at Grønn stat skal videreføres. Justisdepartementet vil innen år 2005 innføre miljøledelse som en integrert del av organisasjonens styringssystem. For å sikre tilstrekkelig fremdrift og forankring i arbeidet skal departementet starte arbeidet med innføring av et enkelt system for miljøledelse i 2002. Justisdepartementet har på tidspunkt for fremleggelse av sin sektorvise miljøhandlingsplan ennå ikke kommet i gang med arbeidet med et system for miljøledelse.

En tyvjo (mørk variant) på Nordvest-Spitsbergen.

(Foto: Arild Lyssand, ØKOKRIM)

4

Miljøvernpolitiske resultatområder

4.1 Overordnede mål

- *Redusere miljøkriminaliteten gjennom forebyggende virksomhet, oppsynsvirksomhet og rask og adekvat reaksjon på overtredelse av miljøvernlovgivningen.*
- *Bidra til at lovverket fremmer en bærekraftig utvikling.*

4.2 Mål for miljøkriminalitetsarbeidet felles for alle resultatområdene

- *Samtlige politidistrikter skal ha utarbeidet sårbarhetsanalyser innen 31.12.2002.*
- *Samtlige politidistrikter skal ha utpekt en miljøkoordinator innen 31.12.2002.*
- *Samtlige driftsenheter som har resultatansvar for naturoppsyn og miljøkriminalitet skal ha miljøkontakter innen 31.12.2002.*
- *Samtlige politidistrikter skal ha utpekt en påtalejurist med særskilt ansvar for miljø saker innen 31.12.2002.*
- *ØKOKRIM skal i samarbeid med KRIPOS, politidistriktene og naturforvaltningen utarbeide årlige trusselvurderinger på området.*

4.3 Mål for lovarbeid felles for alle resultatområder

- *Være oppmerksom på hensynet til bærekraftig utvikling ved utarbeiding av nye lover på eget ansvarsområde.*
- *Etter behov søke å belyse hvordan hensynet til bærekraftig utvikling kan eller vil bli ivaretatt gjennom andre departementers forslag.*
- *Påse at det er samsvar mellom lovforslag som fremmes og Grunnloven § 110 b og andre overordnede miljøprinsipper.*
- *Arbeide kontinuerlig med utvikling av et effektivt regelverk, særlig innenfor erstatningsrett og strafferett, som forebygger miljøskade og sikrer gjenoppbygging av miljøet der skade har skjedd.*

4.4 Bærekraftig bruk og vern av biologisk mangfold

Strategisk mål

Naturen skal forvaltes slik at arter som finnes naturlig sikres i levedyktige bestander, og slik at variasjonen av naturtyper og landskap opprettholdes og gjør det mulig å sikre det biologiske mangfoldets fortsatte utviklingsmuligheter.

Nasjonale resultatmål

1.

Et representativt utvalg av norsk natur skal vernes for kommende generasjoner.

2.

I truede naturtyper skal inngrep unngås, og i hensynskrevende naturtyper skal viktige, økologiske funksjoner opprettholdes, jf. vedlegg 2.

3.

Kulturlandskapet skal forvaltes slik at kulturhistoriske og estetiske verdier, biologisk mangfold og tilgjengelighet opprettholdes.

4.

Høsting og annen bruk av levende ressurser skal ikke føre til at arter eller bestander utrykkes eller trues.

5.

Menneskeskapt spredning av organismer som ikke hører naturlig hjemme i økosystemene, skal ikke skade eller begrense økosystemenes funksjon.

6.

Truede arter skal opprettholdes på eller gjenoppbygges til livskraftige nivåer.

Sektormål, virkemidler og tiltak

Justisdepartementet vil følge opp sin del av den nasjonale handlingsplanen for biologisk mangfold, jf. St. meld. nr. 42 (2000-2001).

Miljøkriminalitet

Felles for den vesentlige naturkriminalitet er at oppdagelsesrisikoen er begrenset. Lovbrudd begås ofte ute i naturen på steder og tider av året der det er lite med folk og oppsyn. Når overtredelser blir oppklart, er det viktig at straffereaksjonen av hensyn til allmennprevensjonen blir merkbar.

MÅL

- Mer effektiv forebygging og straffeforfølgning av lovbrudd som rammer eller truer det biologiske mangfold.
- Sikre straffereaksjon som ivaretar allmennpreventive hensyn.

TILTAK

- Heve kompetansen i etterforskning av kriminalitet som rammer eller truer vern og bruk av biologisk mangfold.
- Bidra til å utvikle økt bevissthet og gode holdninger.
- Sammen med samarbeidende etater gjennomføre et effektivt naturoppsyn som bidrar til å forebygge og avdekke kriminalitet.

Beredskap

Beredskapsarbeidet i Norge de senere år har fokusert på det prinsipp at den som har ansvaret på en sektor i normalsituasjonen, også har et tilsvarende ansvar i tilfelle situasjonen blir ekstraordinær. En av det sivile beredskaps kjerneoppgaver er å støtte opp om dette arbeidet. Satsingen på å styrke samfunnets generelle beredskap er bred, og innbefatter en rekke tiltak. De senere år har det blitt satset på å styrke beredskapen i kommunene. Man får stadige indikasjoner på at dette arbeidet gir gode resultater. Dette gjelder senest ved evalueringen av beredskapen ved overgangen til år 2000. Det er også et mål at de ulike sektorer i samfunnet skal ha en helhetlig tilnærming til beredskapsarbeidet. Dette gjør at man legger til rette for at beredskapsarbeidet skal innrettes mot et vidt spekter av krise- og krigsscenarioer. Det er to unntak fra dette: Norge har etablert en særskilt Strålevernberedskap og en Beredskap mot akutt forurensning., Beredskapsordningene samordnes fra henholdsvis Sosial- og helsedepartementet og Miljøverndepartementet, se for øvrig pkt. 4.7.

Beredskapsarbeidets helhetlige fokus, tilsier at det ikke er etablert et særlig beredskap for å ivareta hensynet til miljøet eller det biologiske mangfold. På den annen side vil en rekke større katastrofer kunne ha vidtrekkende konsekvenser for miljøet, eventuelt at konsekvensene for miljøet er det kjennetegn ved en hendelse som gjør at den oppfattes som alvorlig.

4.5 Friluftsliv

Strategisk mål

Alle skal ha mulighet til å drive friluftsliv som helsefremmende, trivselsskapende og miljøvennlig aktivitet i nærmiljøet og i naturen for øvrig.

Nasjonale resultatmål

1.

Friluftsliv basert på allemannsretten skal holdes i hevd i alle lag av befolkningen.

2.

Barn og unge skal gis mulighet til å utvikle ferdigheter i friluftsliv.

3.

Områder av verdi for friluftslivet skal sikres slik at miljøvennlig ferdsel, opphold og høsting fremmes og naturgrunnet bevarer.

4.

Ved boliger, skoler og barnehager skal det være god adgang til trygg ferdsel, lek og annen aktivitet i en variert og sammenhengende grønn struktur med gode forbindelser til omkringliggende naturområder.

Sektormål, virkemidler og tiltak

Miljøkriminalitet

MÅL

- Sikre at plan- og bygningsloven og friluftsløven etterlevs.

TILTAK

- Legge vekt på forebyggende og retts- håndhevende virksomhet, blant annet ved lokalt å legge godt til rette for at overtredelser av plan- og bygningsloven og friluftsløven anmeldes og etterforskes.

Bygging i strandsonen

Selv om strafferammen for overtredelse av plan- og bygningsloven bare er bøter, kan også lovbrudd her i spesielle tilfelle sies å være alvorlig miljøkriminalitet, typisk forsettlig bygging i strandsonen uten å ha innhentet kommunens tillatelse. Flere lovbrutere spekulerer her ofte i at saken ikke blir oppdaget, anmeldt eller møtt med mindre bøter. Det er her viktig at det også reageres med inndragning av eventuell vinning og at de som har utført arbeidet også straffes, eventuelt med rettighetstap eller krav om riving eller å tilbakeføre til naturtilstand.

Redningstjeneste

Et viktig prinsipielt spørsmål er den enkeltes ansvar for å dekke egne redningsutgifter i forbindelse med friluftslivsaktiviteter. Det gis her et kortfattet sammendrag av departementets holdning til dette spørsmålet spesielt relatert til basehopping.

Det rettslige grunnlag for vurderingen er det ulovfestede erstatningsrettslige skyldansvar. Etter gjeldende rett vil staten kunne kreve redningsutgifter refundert der det foreligger kvalifisert skyld (grov uaktsomhet) jf. Rt 1986 s 292 flg, særlig s. 299.

Etter en samlet vurdering har departementet kommet frem til at det på dette tidspunktet ikke vil være aktuelt å endre dagens praksis.

Det vil heller ikke være aktuelt med en innskjerping av praksis ved redningsaksjoner spesielt i forbindelse med basehopping.

Departementet ser det imidlertid som viktig at redningstjenesten på generelt grunnlag advarer mot risikosport av denne karakter, samt gir opplysninger om at forholdene kan ligge slik an at en redningsaksjon ikke kan gjennomføres eller ta lang tid.

Justisdepartementet har undersøkt hvor mange redningsaksjoner det har vært i forbindelse med basehopping de siste 5 årene. Opplysningene tilsier at basehopping ikke er noe stort problem for redningstjenesten. Departementet vil følge utviklingen fremover når det gjelder basehopping med henblikk på å vurdere hvorvidt det blir nødvendig å endre det prinsipielle utgangspunktet.

Justisdepartementet er i kontakt med Barne- og familiedepartementet samt Miljøverndepartementet grunnet deres forvaltningsansvar av produktansvarsloven. Justisdepartementet har ikke tatt stilling til om organiseringen av basehoppingen bl.a. i Lysebotn gjennom tjenesteyting mot betaling faller innenfor lovens virkeområde. De ansvarlige fagdepartement vil vurdere om det er hensiktsmessig med eventuelle sikkerhetsforskrifter ved basehopping som ved enkelte andre fritidsaktiviteter som rafting etc.

Et annet rettslig virkemiddel som kan ha effekt, er om aktiviteten forbys i nærmere bestemte stedlige områder. Det vises til forbudet mot fallskjermhopping m.v. innenfor visse fjellområder i lov av 12. juni 1987 nr. 57. Det vises til de to legale kumulative vilkår (begge må være oppfylt), «stor risiko for ulykker» og «utsetter redningsmannskapers liv for fare». Det må foretas en konkret vurdering på det enkelte område, da basehopping generelt ikke utsetter redningsmannskapers liv for fare.

4.6 Kulturminner og kulturmiljøer

Strategisk mål

Mangfoldet av kulturminner og kulturmiljø skal forvaltes og ivaretas som bruksressurser, og som grunnlag for opplevelse og videreutvikling av fysiske omgivelser. Et representativt utvalg av kulturminner og kulturmiljøer skal tas vare på i et langsiktig perspektiv som kunnskapsressurser og som grunnlag for opplevelser.

Nasjonale resultatmål

1. Det årlige tapet av kulturminner og kulturmiljøer som følge av fjerning, ødeleggelse eller forfall, skal minimeres, og skal innen år 2008 ikke overstige 0,5 % årlig.
2. Det representative utvalget av kulturminner og kulturmiljøer skal bevares i en tilstand som tilsvarer 1998-nivå, og fredete bygninger og anlegg skal ha ordinært vedlikeholdsnivå innen år 2010.
3. Den geografiske, sosiale, etniske og tidsmessige bredde i varig vernede kulturminner og kulturmiljøer skal bedres, slik at svakt representerte og manglende hovedgrupper er representert med flere objekter innen år 2004 i forhold til 1998-nivå.

Sektormål, virkemidler og tiltak Miljøkriminalitet

MÅL

- Påse at straffesaker vedrørende kulturminnekriminalitet gis riktig prioritet og at politi og påtalemyndighet har den nødvendige kompetanse til å kunne behandle denne type kriminalitet.

TILTAK

- Kulturminner og kulturverdier må omtales særskilt i alle politidistrikters sårbarhetsanalyser.
- Det må etableres gode kanaler for samarbeid og kontrollrutiner mellom politi/påtalemyndighet og kommuner/fylkeskommuner, Riksantikvaren, Direktoratet for naturforvaltning/ Statens naturoppsyn, både på sentralt, regionalt og lokalt nivå.
- Politi og påtalemyndighets kompetanse må tilstrebes øket i samarbeid med Riksantikvaren og regional kulturminneforvaltning.

Forvaltning av egen bygningsmasse

Justissektorens egne kulturminner omfatter blant annet bygninger og miljøer fra unionstiden, fengselsanlegg, politistasjoner, rettsvesenets bygninger og sivilforsvarsanlegg.

MÅL

- Planlegge og gjennomføre bevaring og bruk av justissektorens egne kulturminner.
- Anlegg og bygninger som er verneverdige skal ivaretas på en måte som gjør at de historiske interesser forenes med en hensiktsmessig anvendelse av eiendommene.

TILTAK

- Forvaltning av egen bygningsmasse må gjennomføres i dialog med Riksantikvaren hvor forholdene tilsier det.
- Virksomheten sivilt beredskap besitter enkelte eiendommer som kan ha historisk interesse. Som eksempel kan nevnes «Tyskerbrakkka» i Hordaland sivilforsvarsleir (Espelandsleiren) og «Stabburet» på Sivilforsvarets skole Starum. Direktoratet for sivil beredskap (DSB) vil ta initiativ til å avklare hvordan de av etatens bygninger, som kan ha historisk interesse og verneverdi, kan ivaretas i fremtiden. I den forbindelse vil også objektene verneverdi avklares og på hvilke måter de kan bevares for ettertiden.

4.7 Overgjødning og oljeforurensning

Strategisk mål

Det skal sikres en vannkvalitet i ferskvannsforkomster og i marine områder som bidrar til opprettholdelse av arter og økosystemer og som ivaretar hensynet til menneskers helse og trivsel.

Nasjonale resultatmål

1.

Utslippene av næringssaltene fosfor og nitrogen til eutrofipåvirkede deler av Nordsjøen skal være redusert med omtrent 50 % innen 2005 regnet fra 1985.

2.

Operasjonelle utslipp av olje skal ikke medføre uakseptabel helse- eller miljøskade. Risikoen for miljøskade og andre ulemper som følge av akutt forurensning skal ligge på et akseptabelt nivå.

Sektormål, virkemidler og tiltak

Miljøkriminalitet

TILTAK

- Opprettholde og videreutvikle samarbeidet med SFT, Sjøfartsdirektoratet og Kystvakten.
- Revisjon av Politihøgskolens hefte om forurensning fra skip.

Beredskap

SFT ivaretar koordineringen av et nasjonalt beredskapssystem mot akutt forurensning. Sivilforsvaret bidrar i betydelig grad i arbeidet med å forebygge og redusere skader som følge av akutt forurensning. Sivilforsvaret bistår forurensningsmyndighetene på flere forvaltningsnivåer i deres beredskapsplanlegging. I tillegg deltar Sivilforsvaret ofte i opprydningsarbeidet ved forurensningssituasjoner. Bistand er regulert av sentrale og lokale samarbeidsavtaler.

MÅL

- Fortsatt bidra til å forebygge og redusere skader som følger av akutt forurensning gjennom Sivilforsvarets arbeid.

TILTAK

- Sivilforsvarets ressurser skal stilles til disposisjon for aktuelle myndigheter til skadebekjempelse ved akutte forurensninger.

4.8 Helse- og miljøfarlige kjemikalier

Strategisk mål

Utslipp og bruk av helse- og miljøfarlige kjemikalier skal ikke føre til helseskader eller skader på naturens evne til produksjon og selvfornyelse. Konsentrasjonene av de farligste kjemikaliene i miljøet skal bringes ned mot bakgrunnsnivået for naturlig forekommende stoffer, og tilnærmet null for menneskeskapt forbindelser.

Nasjonale resultatmål

1.

Utslipp av enkelte miljøgifter (jf. prioritetslisten i tabell 6.1.) skal stanses eller reduseres vesentlig innen 2000, 2005 og 2010.

2.

Utslipp og bruk av kjemikalier som utgjør en alvorlig trussel mot helse og miljø skal kontinuerlig reduseres i den hensikt å stanse utslippene innen en generasjon (25 år, dvs. innen 2020).

3.

Risiko for at utslipp og bruk av kjemikalier forårsaker skade på helse og miljø skal reduseres vesentlig.

4.

Forurensning av grunn, vann og sedimenter forårsaket av tidligere tiders virksomhet, feildisponering av avfall o.l., skal ikke medføre fare for alvorlige forurensningsproblemer.

Sektormål, virkemidler og tiltak

Miljøkriminalitet

MÅL

- Bidra til at nasjonale resultatmål oppnås.

TILTAK

- Effektiv oppfølging av slike saker gjennom ØKOKRIM og politidistriktene.

ØKOKRIM har tatt flere saker innenfor området. Dette antas å gi preventiv effekt. Politidistriktene må antas å kunne ta slike saker effektivt nå.

Sivilforsvaret

Sivilforsvaret eier og benytter en rekke eiendommer. Eiendommene består i hovedsak av skoler, leire, magasiner og et betydelig antall fjellanlegg. På disse eiendommene finnes potensielle forurensningskilder, blant annet i form av byggematerialer, tekniske installasjoner og gjennom de aktiviteter som gjennomføres på eiendommene.

MÅL

- Fortsatt bidra til å forebygge og redusere skader som følger av akutt forurensning gjennom Sivilforsvarets arbeid.

TILTAK

- Sivilforsvarets ressurser skal stilles til disposisjon for aktuelle myndigheter til skadebekjempelse ved akutte forurensninger.
- Sivilforsvarets tjenestesteder skal kartlegge mulige forurensningskilder og sørge for at eventuelle kilder er til minst mulig ulempe for omgivelser og miljø.
- Nedgravde oljetanker skal kartlegges og kontrolleres. Eventuelle tanker som kan være en forurensningsrisiko skal graves opp og destrueres på en miljømessig forsvarlig måte.

4.9 Avfall og gjenvinning

Strategisk mål

Avfallsproblemene skal løses slik at avfallet gir minst mulig skade og ulempe for mennesker og naturmiljø, samtidig som avfallet og håndteringen av dette legger minst mulig beslag på samfunnets ressurser.

Nasjonale resultatmål

1.

Utviklingen i generert mengde avfall skal være vesentlig lavere enn den økonomiske veksten.

2.

Basert på at mengden avfall til sluttbehandling skal reduseres i tråd med hva som er et samfunnsøkonomisk og miljømessig fornuftig nivå, tas det sikte på at mengden avfall til sluttbehandling innen 2010 skal være om lag 25 % av generert avfallsmengde.

3.

Praktisk talt alt spesialavfall skal tas forsvarlig hånd om, og enten gå til gjenvinning eller være sikret tilstrekkelig nasjonal behandlingskapasitet.

Sektormål, virkemidler og tiltak

Miljøkriminalitet

MÅL

- Politi- og påtalemyndighet vil bidra til å redusere kriminaliteten på området.

TILTAK

- Prioritere arbeidet for å forhindre ulovlig transport av spesialavfall.

Beredskap

MÅL

- Stenging av fjellanlegg som ikke lenger er i bruk skal gjennomføres i henhold til fastsatt instruks.

TILTAK

- Før stengning skal alle forurensningskilder i og omkring anleggene tas bort og destrueres på en forsvarlig måte.
- Ved endringer på eksisterende bygningsmasse som innebærer riving av gammel bygningsmasse, skal det tas hensyn til at bygningsmaterialer, tekniske installasjoner og annet kan inneholde stoffer som kan være skadelige for mennesker og miljø.
- Før slike arbeider igangsettes, skal det kartlegges hvorvidt bygningsmassen inneholder slike forurensningskilder. Hvis så er tilfelle, skal det sørges for at arbeidene gjennomføres slik at de er til minst mulig ulempe for mennesker og miljø, og at forurensningskildene destrueres på en forsvarlig måte.

4.10 Klimaendringer, luftforurensning og støy

Strategisk mål

- Konsentrasjonen av klimagasser skal stabiliseres på et nivå som vil forhindre skadelig, menneskeskapt påvirkning av klimasystemet.
- Utslippene av svoveldioksid, nitrogenoksider, flyktige organiske forbindelser og ammoniakk, skal reduseres slik at påvirkningen av naturen holdes innenfor kritiske belastningsgrenser (naturens tålegrense), og slik at menneskets helse og miljøet ikke skades.
- Lokale luftforurensningsproblemer skal forebygges og reduseres slik at hensynet til menneskenes helse og trivsel ivaretas.
- Støyproblemer skal forebygges og reduseres slik at hensynet til menneskenes helse og trivsel ivaretas.

Nasjonalt resultatmål

1.

Klimagassutslippene i forpliktelsesperioden 2008-2012 skal ikke være mer enn 1% høyere enn i 1990.

2.

Utslippene av svoveldioksid (SO₂) utslippene skal maksimalt være 22 000 tonn i 2010, som tilsvarer 58 % reduksjon i forhold til nivået i 1990.

3.

Utslippene av nitrogenoksider (NO_x- utslippene) skal maksimalt være 156 000 tonn i 2010, som tilsvarer 29 % reduksjon i forhold til nivået i 1990.

4.

Utslippene av flyktige organiske forbindelser (VOC-utslippene) fra hele fastlandet og norsk økonomisk sone sør for 62. breddegrad skal reduseres med 30 % i forhold til 1989-nivå snarest mulig. I tillegg skal VOC-utslippene maksimalt være 195 000 tonn i 2010, som tilsvarer 35 % reduksjon i forhold til nivået i 1990.

5.

Utslippene av ammoniakk (NH₃-utslippene) skal maksimalt være 23 000 tonn i 2010, som tilsvarer utslippsnivået i 1990.

6.

Døgnmiddelkonsentrasjonen av svevestøv (PM₁₀) skal innen 2005 ikke overskride 50 µ/m³ mer enn 25 dager pr. år og innen 2010 ikke mer enn 7 dager pr. år.

7.

Timemiddelkonsentrasjonen av nitrogendioksid (NO₂) skal innen 2010 ikke overskride 150 mg/m³ mer enn 8 timer pr. år.

8.

Døgnmiddelkonsentrasjonen av svoveldioksid (SO₂) skal innen 2005 ikke overskride 90 mg/m³.

9.

Årsmiddelkonsentrasjonen av benzen skal innen 2010 ikke overskride 2 mg/m³ som bybakgrunnsverdi.

10.

Støyplagen skal reduseres med 25 % innen 2010 i forhold til 1999.

Sektormål, virkemidler og tiltak

Beredskap

MÅL

- Øvingsaktivitetene innen det sivile beredskap skal legges opp på en slik måte at det blir minst mulig ulemper for omgivelser og miljø.

4.11 Internasjonalt miljøvernssamarbeid og miljøvern i polarområdene

Strategisk mål

– internasjonalt miljøvernssamarbeid

Internasjonalt miljøvernssamarbeid skal bidra til å skape kontroll over globale miljøproblemer, redusere miljøskader i Norge som skyldes aktiviteter og utslipp i andre land, sikre en bærekraftig utvikling og bedring av miljøtilstanden i våre nærområder og i utviklingslandene, og sikre at internasjonale avtaler og regelverk gir rammebetingelser som ikke svekker den nasjonale miljøvernpolitikken.

Nasjonale resultatmål

1.

Samarbeidet i Norden, i Norges nærområder og i den arktiske regionen skal bidra til å bedre miljøsituasjonen og sikre natur- og kulturminneverdiene i disse områdene, og til å redusere og forebygge grenseoverskridende forurensning som kan påvirke miljø, helse eller næringsvirksomhet i Norge.

2.

Samarbeidet og bistand skal bidra til å gjøre myndigheter og næringsliv i Russland og i de baltiske republikkene bedre i stand til å få forsvarlig kontroll over landenes egne miljøproblemer, og til å integrere Russlands miljøvernforvaltning i regionalt samarbeid.

3.

Norge skal arbeide for at EØS-regelverket ikke svekker norske miljøvernregler eller mulighetene for å skjerpe disse, og at EØS-regelverket tar nødvendige hensyn til norsk verne nivå og norske naturforhold.

4.

Norge skal arbeide for at rammebetingelsene for handel og miljø innenfor WTO bidrar til en bærekraftig utvikling.

5.

Globale og regionale samarbeidsorganer skal utvikles til effektive redskaper for bærekraftig utvikling, oppnåelse av globale og regionale miljømål og effektiv oppfølging av internasjonale miljøkonvensjoner.

6.

Miljøhensyn skal integreres i norsk utviklingssamarbeid. Miljørettet bistand og annet samarbeid med utviklingsland skal bidra til å styrke miljøvernforvaltningen og bedre miljøtilstanden i samarbeidslandene, og til å forebygge globale miljøproblemer.

Sektormål, virkemidler og tiltak

MÅL

Bidra til å innføre regler som effektiviserer vernet mot ulovlig forurensning og som sikrer erstatning for ulovlig forurensningsskade slik at naturen i best mulig grad kan gjenoppbygges.

TILTAK

- Arbeide kontinuerlig med utvikling av et effektivt regelverk som forebygger miljøskade og sikrer erstatning til gjenoppbygging av naturmiljøet der skade har skjedd.
- Arbeide kontinuerlig med å utvikle og gjennomføre internasjonale konvensjoner om forurensningsansvar i norsk lovgivning.
- Delta i regelutvikling i internasjonale organer som arbeider med miljøspørsmål, særlig innenfor FN og EU.

Strategisk mål - Polaramrådene

De store, sammenhengende villmarksområdene på Svalbard og i Antarktis skal sammen med kulturminnene sikres mot vesentlige inngrep og påvirkninger.

Svalbard skal framstå som et av de best forvaltede villmarksområder i verden, og bosetningene skal drives på en miljøforsvarlig måte for å sikre miljø og trivsel. Norge skal arbeide for at våre nære arktiske havområder bevares som noen av verdens reneste, og at ressursutnyttelse foregår innenfor rammer som sikrer at det biologiske mangfoldet opprettholdes på kort og lang sikt.

Nasjonale mål - Polaramrådene

- 1.** Utnyttelse av ressursene i våre nære arktiske havområder skal ikke føre til at arter eller bestander trues eller utryddes.
- 2.** Bestander av arter som i dag regnes som truet eller på annen måte negativt påvirket av arealbruk, høsting og/eller forurensning skal bevares og om mulig gjenoppbygges.
- 3.** Omfanget av sammenhengende villmarksområder på Svalbard skal søkes opprettholdt. Et representativt utvalg av Svalbards natur skal sikres mot vesentlige inngrep og påvirkning gjennom særskilte vernevedtak innen år 2002. Viktige marine naturverdier rundt Svalbard skal sikres.
- 4.** Et representativt utvalg av kulturminner på Svalbard og Jan Mayen skal søkes bevart som et vitenskapeleg kildemateriale og et opplevelsesgrunnlag for framtidige generasjoner. Tapet av kulturminner som følge av menneskelig virksomhet skal i gjennomsnitt ikke overstige 0,1% årlig.
- 5.** Transport og ferdsel på Svalbard skal ikke medføre vesentlige eller varige skader på vegetasjonen eller forstyrrelse av dyrelivet. Mulighetene for naturopplevelse uforstyrret av motorisert ferdsel skal sikres også i områder som er lett tilgjengelig fra bosetningene.

Sektormål, virkemidler og tiltak Svalbard

MÅL

- Justisdepartementet vil gjennom sin koordinerende rolle bidra til at miljøhensynene på Svalbard blir ivarettatt på linje med de andre målene for norsk svalbardpolitikk.

TILTAK

- Revisjon av turistforskriften for Svalbard.
- Videreføre Sysselmannen på Svalbard sin oppsyns- og kontrollvirksomhet.
- Bidra til å gi informasjon om naturmiljøet på Svalbard generelt og miljøvernregelverket spesielt.
- Justisdepartementet leder en arbeidsgruppe for å bedre sjøsikkerheten i farvannene rundt Svalbard, også med tanke på at skipstrafikken er en av de største forurensningsfarene rundt Svalbard.

Antarktis

TILTAK

- Delta i internasjonalt arbeid under Antarktistraktaten.

Utgitt i oktober 2001 av:
Justisdepartementet
Postboks 8005 Dep
0030 Oslo
Telefon 22 24 90 90

www.odin.dep.no/jd/

G-0308
Opplag 1500

Design:
Skomsøy Grønli as
Repro og trykk:
Magnet Grafisk

